

Fontos élelmiszerpiacaink: a CEFTA országok*

A magyar agrárexportnak fontos és hagyományos piaca a szomszédos országok, amelyek egy részével a természeti és történelmi kapcsolatokon kívül 1991 óta szabadkereskedelmi egyezmény is összeköt bennünket.

A Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodást (CEFTA) kettős célkitűzéssel hozták létre: egyrészt a tagállamok közötti kereskedelem liberalizálásának szándékával, másrészt ezen országok EU-csatlakozásának megkönnyítése céljából. A CEFTA többségében beváltotta a hozzá fűzött reményeket, azonban eddigi működése nem volt zökkenőmentes. Növekedett ugyanis az országok egymás közti kereskedelme és ezen belül az agrártermékek forgalma is, ugyanakkor azonban történtek barátságtalan lépések is az egyezmény agrárexportőreivel, különösen éppen hazánkkal szemben. Ezek a lépések elsősorban a magyar gabonaexport korlátozására irányultak valamennyi CEFTA ország részéről és ezáltal nyilvánvalóan kevésbé nőtt agrárkivitelnk, mint amennyire nöhetett volna az egyezménnyel egyébként ellentétes vám- és nem vámjellegű korlátozó intézkedések nélkül. Cikkünkben röviden áttekintjük a CEFTA létrejöttét és kibővülését, továbbá a CEFTA országok gazdasági helyzetét, különös tekintettel a mezőgazdaságra és a külkereskedelemre, az agrárkülkereskedelem liberalizálásának folyamatát és Magyarországnak az egyezmény többi országával folytatott agrárkülkereskedelmét, beleértve az utóbbi, alig több, mint egy év importkorlátozó intézkedéseit is.

Csehszlovákia, Lengyelország és Magyarország Visegrádon 1991 februárjában írta alá azt az egyezményt, amelynek értelmében közös erőfeszítéseket tesznek a nyugat-európai integrációhoz való felzárkózás érdekében. Az egyezmény egyéb gazdasági és politikai területeken is erősíteni kívánta az együttműködést e három ország között. A későbbiekben ezt az országcsoportot „visegrádi országok” néven emlegették. Röviddel ezután Csehszlovákia kettévált, de az egyezményben a

két utódállam továbbra is részt vesz. A Visegrádi Szerződés nyomába lépő gazdasági egyezményt, a Közép-európai Szabadkereskedelmi Megállapodást 1992. december 21-én írta alá Csehország, Lengyelország, Magyarország és Szlovákia; 1993. március 1-től alkalmazták. A CEFTA egyezmény 1996-ban Szlovéniával, majd 1997. július 1-jén Romániával bővült. További bővülésről döntöttek 1998 júliusában: Bulgária 1999. január 1-i hatályú csatlakozásáról.

A szabadkereskedelmi megállapodás alapelvei a következőkben foglalhatók össze:

Az egyezmény hatálya kiterjed valamennyi ipari és mezőgazdasági termékre és termékcsoportra. Az ipari termékekre vonatkozó valamennyi kereskedelmi akadályt fokozatosan, de legkésőbb 2001. január 1-ig kell megszüntetni. Az átmeneti időszak végének ez a meghatározása azonos a Közös Piaci megállapodásban rögzített határidővel. A liberalizáció rendjét az előnyök globális egyensúlyát biztosító szimmetria szerint alakították ki, a mezőgazdasági preferenciák és a vám kivüli terhek lebontásának egyidejű figyelembevételével, eltérően a Közös Piaci megállapodásoktól, amelyek az aszimmetria elvén épülnek fel. Ezen eltérésnek „természetes” oka van: az EU gazdasági ereje, piaca többszöröse a társult országokénak, míg a CEFTA tagjai nagyságrendileg nem térnek el egymástól. Általános törekvés volt, hogy a megállapodás legalább olyan kedvezményeket biztosítson, mint amelyeket a felek külön-külön az EU-nak nyújtottak, illetve - ahol az áruforgalom specifikumai ezt indokolják - ezeket meg is haladják. A szabadkereskedelmi megállapodás szövegének szerkezete a három alapító országnak az EU-val és az EFTA-val kötött szerződéseinek ötvözetéből alakult ki.

A CEFTA országok gazdasági helyzete, különös tekintettel a külkereskedelemre és a mezőgazdaságra

A CEFTA országok mindegyike abba az országcsoportba tartozik, amely az 1989-es gazdasági-társadalmi átalakulás nyomán jelenleg is a gazdasági változás

* Jelen cikk OTKA Pályázat keretében készült tanulmányon alapul.

Ország	Export				Import				Egyenleg			
	1994	1995	1996	1997	1994	1995	1996	1997	1994	1995	1996	1997
Bulgária	3994	5362	4834	4795	4194	5665	5015	4383	-200	-303	-181	412
Cseh Köztársaság	16206	21657	21907	22528	17427	25265	27716	26967	-1221	-3608	-5809	-4439
Szlovákia	6714	8585	8822	8793	6634	8777	11112	10264	80	-192	-2290	-1471
Magyarország	10701	12867	15704	19069	14554	15466	18144	21106	-3853	-2599	-2440	-2037
Lengyelország	17240	22887	24440	26004	21566	29043	37137	42039	-4326	-6156	-12697	-16035
Románia	6151	7910	8085	8534	7109	10278	11435	11207	-958	-2368	-3350	-2673
Szlovénia	6828	8316	8310	8372	7304	9492	9421	9358	-476	-1176	-1111	-986

Forrás: Economic Survey of Europe, 1998. No. 1.

A CEFTA országok külkereskedelme (millió USD)

állapotában található. Ezért a nyugati terminológia ezeket az országokat a többi változóban lévő országgal együtt gazdasági szempontból az „átalakuló gazdaságú országok (countries in transition)” néven emlegeti. Az átalakulás mindegyik országban komoly megrázkódtatásokkal járt, de mind a kiindulás, a visszaesés, mind a gazdasági szabályozás átforgalmazása, a módszerek és az elért eredmények tekintetében jelentős eltérések vannak a vizsgált országok között. Így például, ha az egy lakosra jutó nemzeti jövedelem évi átlagos növekedését vizsgáljuk az átalakulás előtti években (az 1981–1985 közötti évek átlaga), akkor azt tapasztaljuk, hogy Csehszlovákiában ebben az időszakban az ütem 1,7%-os volt, Magyarországon 1,3%-os, míg Lengyelországban már akkor megindult a visszaesés: az ütem -0,8%-os volt. A GDP csökkenése a Cseh Köztársaságban, Magyarországon és Szlovéniában 1993-ig tartott, Lengyelországban és Romániában 1992 volt a mélypont. Az újonnan csatlakozott Bulgária még napjainkban sincs túl a GDP csökkenésén. Tárgyunk szempontjából az egyik legfontosabb gazdasági mutató a külkereskedelmi mérleg egyenlege. Csehszlovákia és Magyarország már az 1980-as évek második felében, a többi ország esetében pedig az átalakulást követően negatív külkereskedelmi egyenlegűvé vált. A CEFTA országok külkereskedelmének adatait részletesen az 1. tábla mutatja be. (fent)

A gazdasági nyitottság tekintetében a CEFTA országok az egy főre jutó külkereskedelmi forgalom adatai alapján nem tartoznak a legnyitottabb gazdaságok közé, mivel ez a mutató 1997-ben 873 USD (Románia) és

4798 USD (Cseh Köztársaság) között mozgott, miközben a legnyitottabb nyugat-európai gazdaságokban ez az adat 11 ezer USD és 35 ezer USD között váltakozik. (Magyarországon ez az érték 3870 USD.) Egy másik mutató szerint vizsgálva a gazdaság nyitottságát, már kedvezőbb a kép, mivel a külkereskedelmi forgalom a GDP százalékában kifejezve a vizsgált országokban 57% (Románia) és 94% (Cseh Köztársaság) között található. Magyarországon 1997-ben ez az adat 87% volt. A fejlett nyugat-európai országokban e vonatkozásban nagy a szóródás: például Németországban 41%, Belgiumban pedig 124%.

A gazdaság egyéb folyamatai közül figyelemre méltó még a mezőgazdasági termelés értékének változása. E tekintetben az évtized elején általános visszaesés volt ebben az országcsoportban, míg 1993 és 1997 között ingadozás következett be, amely azonban tendenciájában lassú növekedést eredményezett.

A mezőgazdaság aránya a GDP-ből a CEFTA országokban lényegesen magasabb, mint a fejlett nyugat-európai országokban: az 1997. évi adatok a CEFTA or-

A mezőgazdaság aránya a GDP-ből a CEFTA országokban (%)						
Ország	1992	1993	1994	1995	1996	1997
Bulgária	12,0	10,6	12,3	13,9	15,4	17,9
Cseh Köztársaság	4,8	5,2	4,4
Magyarország	7,2	6,6	6,7	6,7	6,6	..
Lengyelország	7,1	7,2	7,4	7,5	6,9	6,6
Románia	18,5	21,6	20,6	20,5	20,0	..
Szlovákia	5,9	4,9	6,9	5,9	5,5	5,5
Szlovénia	5,8	5,1	4,5	4,5	4,4	4,4

Forrás: Economic Survey of Europe, 1998. No. 1.

2. táblázat

szágokban 4,4 és 17,9 % között mozognak, míg a fejlett országok esetében 1,1 és 3,3 % közötti értékek jellemzőek. Általánosságban tapasztalható a mezőgazdaságnak a GDP előállításában betöltött szerepcsökkenése. Kivételt képez ez alól Bulgária és Románia, ahol a 90-es évtizedben az egyéb ágazatok termelése még jobban visszaesett, mint a mezőgazdaságé, így ez utóbbi aránya (ingadozásokkal) emelkedett.

A mezőgazdaság részvétele a GDP termelésében Magyarországon esett vissza a legnagyobb mértékben, kisebb volt a csökkenés Lengyelországban és elenyésző mértékű Szlovákiában és Szlovéniában. A mezőgazdaság arányát a GDP-ből a 2. tábla (előző oldal) mutatja.

Fontos kérdés a mezőgazdaság a CEFTA országok egymás közti kereskedelme tekintetében is, de különösen izgalmassá teszi az agrárproblematikát ezen országok EU-hoz való csatlakozási szándéka, amely különösen az agrárexportőr Magyarország és Lengyelország számára jelent nem kis kihívást.

A mezőgazdaság szempontjából a CEFTA országok összehasonlítása nem könnyű, mert esetenként ellentétes tendenciák is tapasztalhatók. A Cseh Köztársaságban például a mezőgazdaság GDP-ben képviselt aránya meglehetősen alacsony, de a tulajdonviszonyok, a mezőgazdaság és az élelmiszeripar tőkeellátottsága, a külföldi tőke részvétele az élelmiszeriparban, az export és az import viszonya tekintetében a többi ország helyzete egészen más és egymástól is eltér. Például Lengyelországban a változások kezdetekor is sokkal több volt a magántermelő, mint a többi CEFTA országban, de a válság éppúgy elérte a lengyel mezőgazdaságot is, mint a többi vizsgált országét, ahol a tulajdonviszonyokban és a működtetési körülményekben jelentősebb változások következtek be.

A CEFTA országok külkereskedelme mind szerkezetét, mind az egy lakosra jutó export és import nagyságát illetően jelentősen eltér.

főként a *kivitelre* irányult, hiszen az importliberalizálás a behozatalra önmagában is növelőleg hatott. A legutóbbi évek külkereskedelmi forgalmának adatai arról tanúskodnak, hogy az export legdinamikusabban Magyarországon nőtt 1994 és 1997 között: 78%-kal, míg ugyanezen időszakban Lengyelország az importját duplázta meg. A külkereskedelmi áruforgalom 1994 és 1997 közötti növekedési indexeit a 3. tábla mutatja be.

Érdemes szemügyre venni azt is, hogy milyen a CEFTA országoknak az egymás közti kereskedelme, és ez hogyan alakult az elmúlt időszakban. A Megállapodás elsődleges célja az egymás közti szabadkereskedelem és ezzel az országok egymás közötti kereskedelmi kapcsolatainak bővítése volt. Ez a cél a kilencvenes évek első felében lényegében nem valósult meg, az egymás közötti külkereskedelmi kapcsolatok az országok többségében csak kevéssel növekedtek, vagy esetenként mérséklődtek. Az évtized közepétől kezdve a tendencia megfordult és a teljes külkereskedelmi forgalom a CEFTA tagok között növekedésnek indult. Természetesen az egyes ágazatok külkereskedelmének alakulásában jelentős eltérések mutatkoztak.

A magyar export – és tárgyunk – szempontjából fontos termékcsoport, a mezőgazdasági- és élelmiszeripari termékeké, amelyeknek exportja a CEFTA országok irányába jelentős és növekvő arányú volt, de ebben nem kis mértékben szerepet játszott az, hogy az Európai Unióba irányuló exporttörekvések e termékcsoport tekintetében nem mindig jártak sikerrel. Ami az egymástól való vásárlásokat illeti, Magyarország elsősorban feldolgozóipari termékeket vett a CEFTA országoktól, különösen Csehországtól, míg ennél jóval színesebb volt az egymás közötti kapcsolatot illetően a Lengyelországból származó import, amelyben megjelentek többek között a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek is.

A CEFTA és a mezőgazdasági termékek külkereskedelmének liberalizációja

A CEFTA Megállapodás a mezőgazdasági és élelmiszeripari termékek körében – tekintettel e termékkörnek mind a négy országban betöltött jelentős szerepére – nem minden árura ad az egymás közötti forgalomban kedvezményeket. A kiválasztott termékcsoportokra, illetve termékekre az egyes országok a mindenkori vámokat évente 10%-kal csökkentve 50%-os kedvezményt irányoztak elő a más országokkal szemben alkalmazott vámokhoz képest. A termékek egyes csoportjaira a kedvezményeket mennyiségi – de évente növekvő – korlátokhoz kötötték.

A Megállapodás aláírásakor az országok közös nyilatkozatban fejezték ki törekvéseiket, hogy az egymás

A vizsgált országok elsősorban fizetési problémáik miatt, másodsorban gazdaságuk mielőbbi talpra állítása érdekében már a kilencvenes évek indulásakor arra törekedtek, hogy növeljék külkereskedelmi forgalmukat. Ez a törekvés

3. tábla

A külkereskedelem értékindexei 1997/1994.

Ország	Export	Import
Bulgária	120,1	104,5
Cseh Köztársaság	139,0	154,7
Szlovákia	131,0	154,7
Magyarország	178,2	145,0
Lengyelország	150,8	194,9
Románia	138,7	157,6
Szlovénia	122,6	128,1

közötti kereskedelem további liberalizálására folytatják a tárgyalásokat. Ennek nyomán 1994. április 29-én került sor a további liberalizációt biztosító Kiegészítő Jegyzőkönyv aláírására, amely 1994. július 1-től ideiglenesen életbe lépett. A Kiegészítő Jegyzőkönyv tartalmazza az agrártermékekre vonatkozó kölcsönös kedvezményeket.

Az új megállapodás jelentősen bővítette a korábbiakban szereplő termékek körét. Egymás részére a mindenkor érvényben lévő vámok mértékét a bevezetés időpontjától azonnal 50%-kal csökkentették. Lengyel viszonylatban az egyes termékekre meghatározott, fokozatosan növekedő mennyiségi kvótákat is azonnal a későbbi időpontra tervezett nagyságrendűre emelték.

A CEFTA Megállapodás eredményeinek áttekintése után a tagországok a további liberalizáció megvalósításában állapodtak meg. A szakértői tárgyalásokat követően 1995. december 21-én írták alá az agrártermékek további kedvezményeit szabályozó kiegészítő jegyzőkönyvet, amelyet 1996. január 1-től alkalmaznak.

Az új megállapodás az egymás közötti forgalomban a magyar agrárexport termékeinek mintegy 80%-át érinti. A kölcsönösen nyújtott kedvezmények az egymás közötti forgalomban a vámtételeknek összességében mintegy 50%-os csökkenését jelentik.

A kedvezményezett termékek három csoportba oszthatók:

- Vámmentességet élvező termékek mennyiségi korlátozás nélkül (pl. az élőállatok, állati eredetű meléktermékek, növényi díszítőanyagok, oltványok, növényi zsiradék és olajosmag).

- Kölcsönös kedvezmények nyújtásával mennyiségi korlátozás nélkül, azonos vámtételekkel szállítandó termékek (pl. a húskészítmények, kolbászfélék és szalámik, egyes zöldség- és gyümölcsfélék, egyes gabonafélék).

- Az egyes országok saját termelésében, valamint export- és importforgalmában kiemelt szerepet játszó termékek, melyekre vonatkozóan a kedvezményeket – esetenként mennyiségi korlátozásokkal – kétoldalúan egyeztetették.

A kedvezmények közé tartozik, hogy pl. magyar-lengyel viszonylatban kölcsönös kedvezményeket nyújtunk a különböző érési időpontú burgonyánál, illetve almánál. Ugyanígy a magyar fél kedvezményt nyújt a kedvezőbb termelési lehetőségű lengyel zöldségekre, de a lengyel fél is kedvezményt nyújt a magyar kukoricára és borra.

Hasonlóan kölcsönös a kedvezmény a magyar és cseh, illetve szlovák viszonylatban is. Itt meghatározott mennyiségű prágai sonkára, illetve magyar szalámira, továbbá sörre és borra, joghurtra és fagylaltra adunk kölcsönös kedvezményeket.

A választékcseré növelése és az egyes országok speciális termékei forgalmának fokozása érdekében

Magyarország több termék, illetve termékcsoport meghatározott mennyiségére vámmentességet is biztosít, mint pl. egyes sajtízeségekre, a cseh és szlovák juhtúróra (brinzára).

A CEFTA országok tervezik az agrártermékek kereskedelmi liberalizációjának további bővítését

Magyarország CEFTA országokkal folytatott élelmiszer-gazdasági külkereskedelme

A CEFTA országokba irányuló magyar élelmiszer-gazdasági kivitel abszolút számokban is növekvő tendenciát mutat: az 1991 évi 129 millió USD-ről 1997-re több mint háromszorosára, 406 millió USD-re nőtt.

Másrészt a teljes magyar élelmiszer-gazdasági kivitelből képviselt aránya is emelkedő tendenciájú, az 1991. évi alig 5%-ról a vizsgált időszak végére több mint 14%-ra nőtt. Ez az adat is jellemezi a magyar élelmiszer-gazdasági export felvevőpiacainak arány-átrendeződését, a közép-európai országok szerepének növekedését. Megjegyzendő, hogy ebben a Szlovéniával, majd Romániával történő bővülés is szerepet játszik. Az említett 406 millió USD-ből 1997-ben Szlovénia 114 millió USD-t, Románia pedig 76 millió USD-t képviselt. Ezt a bővülést nem számítva az eredeti három CEFTA tagországba irányuló forgalmunk is nőtt 67%-kal.

Ugyanakkor azonban – főként 1997 végén és 1998-ban – éppen a mezőgazdasági és élelmiszeripari cikkek külkereskedelme sínylette meg azt, hogy az agrár-ágazatot csak késleltetve részesítik a liberalizálás kedvezményeiben, továbbá ezen termékek esetében több ország hozott az egyezményvel összhangban nem lévő importkorlátozó intézkedéseket.

Ezen országcsoport a magyar élelmiszer-gazdasági importból csak mintegy 3-7 %-kal részesedik, bár az import aránya az ingadozás mellett inkább növekvő, mint csökkenő tendenciájú. E kettős hatás miatt a CEFTA országok a tartósan pozitív magyar élelmiszer-gazdasági külkereskedelmi egyenlegről növekvő arányban részesednek: a vizsgált időszak elején a pozitív egyenleg még nem érte el a 100 millió USD-t, míg 1997-re már meghaladta a 330 millió-t. Így az országcsoport részesedése az egyenlegről 5%-ról 19%-ra emelkedett. A részletes adatokat a 4. tábla tartalmazza.

A CEFTA országokkal folytatott magyar élelmiszer-gazdasági külkereskedelem

A magyar mezőgazdaság és élelmiszeripar¹ exportjából 1997-ben Lengyelország részesedett a legnagyobb

¹ A továbbiakban az „élelmiszer-gazdaság” a mezőgazdaságot és az élelmiszeripart együttesen jelenti.

4. tábla

millió USD

Export

Év	Lengyelország	Csehország	Szlovákia	Szlovénia	Románia
1993	49	30	28	61	75
1994	60	53	30	75	58
1995	89	55	47	121	109
1996	120	88	53	93	41
1997	155	88	48	114	76

millió USD

Import

Év	Lengyelország	Csehország	Szlovákia	Szlovénia	Románia
1993	13	12	12	1	3
1994	12	20	11	2	16
1995	13	11	1	4	13
1996	13	9	8	2	14
1997	36	16	16	5	24

Megjegyzés: A CEFTA 1997. évi tagországi figyelembevételével

szergazdasági kivitelben belül a vezető árucsoportot a gabonafélék alkotják 21 %-os részesedéssel. Ezt követik a húsiipari termékek 14 %-os részesedéssel, ezután a tartósítóiipari, majd a növényolajipari termékek következnek. Részletes adatokat a 5-6. tábla tartalmaz.

Országoként vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy ugyanilyen, vagy ehhez közelálló termékszerkezet tapasztalható a Lengyelor-

mértékben: aránya az országcsoportba irányuló élelmiszer gazdasági kivitelből 38% volt. A második legnagyobb részesedésű Szlovénia, a többi CEFTA országhoz képest kis lélekszáma ellenére ezen ország aránya 1997-ben közel 30%-os volt. Majd a Cseh Köztársaság következett 22% és Románia 19%-os aránnyal. Szinte fordítottak az arányok (logikus módon) a magyar élelmiszeripari import sorrendje tekintetében: Lengyelország vezet 49%-os aránnyal, második Románia 33%-kal, harmadik, negyedik a Cseh Köztársaság és Szlovákia 22-22%-kal.

A teljes magyar élelmiszer gazdasági exportból közel 2/3-os arányt képviselt az élelmiszeripar és alig több mint 1/3-ot a mezőgazdaság. Ennél valamelyest kedvezőtlenebb a CEFTA országokba irányuló magyar élelmiszer gazdasági export makroszerkezete, mivel az élelmiszeripari termékek aránya itt csak 55-60 százalék. Ebben a vonatkozásban elég jelentős eltérések tapasztalhatók az egyes CEFTA országok között, mivel a Cseh Köztársaságba irányuló exportunk csaknem 80%-a feldolgozott élelmiszeripari termék volt, a Szlovák Köztársaságnál ez az arány 66-70%, Lengyelország esetében 60-62%, míg Szlovéniánál csak 40-45% tapasztalható. Ez utóbbiban elsősorban az játszik szerepet, hogy legfontosabb exportcikkünk a gabona.

Termékcsoportonként vizsgálva azt tapasztaljuk, hogy a CEFTA országokba irányuló magyar élelmi-

szágba irányuló exportnál, míg a másik három ország esetében a struktúra eltér. A Szlovéniába irányuló kivitelben ugyancsak a növénytermelési ágazat vezet, majd a húsiipar, a növényolajipar következik, de negyedik helyen az élő állatok állnak. A Szlovák Köztársaságba exportált magyar élelmiszer gazdasági termékek között első helyen a növénytermelés áll, de a második helyen már a szesz- és italgyártás termékei, harmadik legfontosabb termékcsoport a tartósítóiipar és a negyedik a cukoripar. A Cseh Köztársaság esetében ettől lényegesen eltérő export-áruszerkezet alakult ki: a vezető termékcsoportot a sütő-, tészta- és édesipar termékei alkotják, ezt a tartósítóiipar követi, majd a hús és a kertészeti termékek következnek. A magyar élelmiszer gazdasági export mezostruktúrája (termékcsoportos, illetve ágazati szerkezete) ezen országcsoport esetében egyik évről a másikra elég jelentősen mozog, illetve változik.

Az áruszerkezet mikroszintű vizsgálata, azaz a legfontosabb termékek szerinti összetétel azt mutatja, hogy ezen országcsoport felé a magyar kivitel eléggé koncentrált és a CEFTA országokba irányuló magyar élelmiszer gazdasági export 10 legnagyobb volument képviselő terméke az ágazat teljes CEFTA exportjából közel 50%-ot képvisel. Legfontosabb cikkek a takarmánykukorica és az élelmezési búza, egyenként mintegy 10-10%-os részesedéssel. A további helyezések: 3. a nyers napraforgóolaj, amelyet a sertéshús követ.

5. tábla
A CEFTA országokból származó magyar élelmiszer-gazdasági export (millió USD)

HS megnevezés	1993	1994	1995	1996	1997
01. Élő állatok	6,9	15,3	13,7	9,4	7,1
02. Hús, vágási term.	30,8	32,0	56,0	62,7	55,5
03. Halak, e.vízi áll.	1,2	0,6	0,5	2,0	1,1
04. Tejtermékek	2,0	1,9	1,8	4,5	3,2
05. Egyéb áll. term.	0,3	0,3	0,3	0,2	0,1
06. Fa, egyéb növény	0,7	1,6	2,8	3,1	3,1
07. Zöldségfélék	6,4	12,1	14,5	18,0	18,5
08. Gyümölcs, dió	4,9	7,6	5,5	9,4	8,3
09. Kávé, tea, fűszer	2,7	3,5	5,4	5,2	5,4
10. Gabonafélék	7,1	13,9	79,4	36,4	84,5
11. Malomipari term.	1,1	1,0	2,3	3,9	1,0
12. Olajos mag, tak.	4,0	4,2	11,0	17,5	17,6
13. Növényi nedv. kiv.	0,1	0,1	0,0	0,0	0,1
14. Egyéb növ. term.	0,1	0,2	0,2	0,2	0,1
15. Állati növ. zsír	38,1	44,5	33,3	33,7	43,3
16. Áll.er.él.készítm.	4,7	7,4	7,4	11,1	17,8
17. Cukor, cukorárak	1,3	1,5	6,8	6,4	5,9
18. Kakaó, készítmény	1,5	1,2	2,1	6,0	4,2
19. Cukrászati term.	2,0	1,8	2,2	8,8	17,5
20. Zölds.gyüm.kész.	16,4	21,8	23,2	49,5	42,8
21. Egyéb ehető kész.	9,6	15,9	21,9	30,3	36,0
22. Ital szesz, ecet	9,9	8,9	14,1	19,3	16,9
23. Állati takarm.	4,1	3,0	6,6	16,2	14,7
24. Dohány és term.	12,5	18,3	0,5	0,6	1,2
Összesen HS 1-24	168,4	218,4	311,4	354,3	405,8

A legutóbbi idők tapasztalatai: agrárviták a CEFTA-ban

A legutóbbi egy-másfél év sajnálatos tapasztalata, hogy gyakorlatilag valamennyi CEFTA ország „szemben halad” az általa vállalt nemzetközi szerződéses kötelezettségekkel. Ez nem csupán a CEFTA megállapodás agrár-liberalizációjára vonatkozik, hanem a WTO-ban vállalt agrárvám-csökkentési kötelezettségekre is.

Elsősorban a magyar gabonaexporttal szemben volt tapasztalható szinte összehangolt fellépés valamennyi társországban. Egy évvel ezelőtt történt az, hogy a lengyel gabonatermelők a sínekhez hegesztettek egy magyar kukoricaszállító vagon, majd ez év elején megemelték a gabonavámokat. A későbbiek során folyamatosan emelték a gabonavámokat: Szlová-

kia, Csehország, majd Románia is. Végül 1998 októberében Szlovénia is csatlakozott a magyar gabonaexportot korlátozó országok közé: megemelte a Magyarországáról származó kukorica és árpa vámját. Magyarország ez ideig a diplomáciai tiltakozáson túlmenően nem tett hasonló ellenintézkedéseket e barátságatlan lépésekkel szemben, bár 1998 októberében a WTO-nál bejelentette a vámcsökkenéssel ellentétes CEFTA intézkedéseket. Megjegyezzük, hogy a vámokkal és

vámon kívüli eszközökkel történő magyar agrárexport korlátozásokat nem csupán azért tekintjük kedvezőtlen jelenségnek, mert fontos exporttermékeink piaci elhelyezését nehezítik olyan időszakban, amikor az egyéb piacokon való értékesítés is fokozódó nehézségekbe ütközik, hanem abból a szempontból is kedvezőtlen ez a jelenség, hogy a CEFTA-t mintegy az EU előszobájaként kezelik és a regionális szabadkereskedelmi egyezmények működési zavarai a társulni szándékozó országokra is rossz fényt vetnek.

Összegzés

Összességében az a következtetés vonható le, hogy ezen országcsoporthoz történelmileg is fontos, földrajzilag, geopolitika-

ilag természetes felvevőpiaca a magyar élelmiszergazdasági exportnak. A CEFTA Megállapodás már eddig is érzékelhető emelkedést hozott ezen országok kölcsönös áruforgalmában és további növekedés várható. Ugyancsak jelezhető az Egyezmény további országokkal való bővülése, melyet bizonyos vonatkozásban kvázi az EU csatlakozás előszobájaként is kezelnek. Ugyanakkor azonban egyik CEFTA országban sem fejeződött be a rendszerváltást követő gazdasági átalakulás, konszolidáció. Éppen ezért az élelmiszergazdasági külkereskedelemben kialakult nagyságrendeket, struktúrákat (makro-, mezo- és mikroszinten) nem tekinthetjük kiforrottaknak, véglegesnek, hanem a vonatkozásokban az elkövetkező években még jelentős változások fognak bekövetkezni. Különösen igaz lesz ez akkor, amikor a jelenlegi CEFTA országok közös törekvése, az EU csatlakozás létrejön. Sajnálatosan nehezíti azonban a CEFTA hatékony működését, az agrárexport liberalizálását és az EU-csatlakozás zökkenőmentes megvalósítását a CEFTA-egyezmény be nem tartása és az említett agrárviták.

6. tábla
A CEFTA országokból származó magyar élelmiszergazdasági import (millió USD)

HS megnevezés	1993	1994	1995	1996	1997
01. Élő állatok	1,7	0,9	0,4	0,5	1,2
02. Hús, vágási term.	0,4	0,1	0,1	0,1	1,6
03. Halak, e.vízi áll.	1,7	1,4	1,1	1,1	1,6
04. Tejtermékek	2,9	5,0	10,0	7,4	16,5
05. Egyéb áll. term.	0,5	0,5	0,4	0,4	0,5
06. Fa, egyéb növény	0,7	0,4	0,3	0,4	0,2
07. Zöldségfélék	2,0	4,0	3,0	1,7	3,9
08. Gyümölcs, dió	0,6	0,9	2,5	1,0	1,2
09. Kávé, tea, fűszer	0,3	0,1	0,1	0,0	0,1
10. Gabonafélék	0,2	0,1	0,5	0,1	0,0
11. Malomipari term.	6,0	7,4	4,2	1,5	3,3
12. Olajos mag, tak.	3,7	3,0	1,3	0,7	4,9
13. Növényi nedv. kiv.	0,0	0,0	0,0	0,5	0,5
14. Egyéb növ. term.	-	-	0,0	-	0,0
15. Állati növ. zsír	2,2	5,5	0,8	0,4	3,9
16. Áll.er.él.készítm.	0,5	0,4	0,8	2,1	2,9
17. Cukor, cukorárúk	8,7	7,5	4,2	4,2	5,1
18. Kakaó, készítmény	0,1	0,2	0,2	3,3	8,1
19. Cukrászati term.	0,1	0,4	0,5	1,9	9,7
20. Zölds.gyüm.kész.	0,9	1,8	2,1	1,5	3,2
21. Egyéb ehető kész.	0,7	1,3	2,5	2,3	3,1
22. Ital szesz, ecet	1,2	1,2	1,0	0,7	1,2
23. Állati takarm.	2,7	2,4	1,3	0,7	0,5
24. Dohány és term.	-	0,0	-	0,0	0,1
Összesen HS 1-24	37,6	44,4	37,3	32,4	73,2

Szerzőink: Kartali János az Agrárgazdasági Kutató és Informatikai Intézet tudományos osztályvezetője, Hajdu Istvánné a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem tanszékvezető egyetemi docense, Lakner Zoltán a Kertészeti és Élelmiszeripari Egyetem egyetemi docense.

CITY

REKLÁM ÉS MARKETING BT.

Grafikai munkák tervezése és kivitelezése

- Emblématervelés
- Prospektusok, szórólapok, kiadványok készítése
- Előadói szemléltetőanyagok összeállítása (diasorozatok, diagramok, szemléltető tablók)
- Tárgyfotók, reprodukciók készítése
- Kiállítási tablók tervezése és kivitelezése

1139 Budapest, Királyok útja 192. Telefon: 439-5569